

Ilona MAŁUSZYŃSKA, Magdalena W. BLICHARSKA, Eliza M. BIAŁCZAK,
Marcin J. MAŁUSZYŃSKI

ZNACZENIE TERENÓW ZIELENI MIEJSKIEJ W KREOWANIU POLITYKI PRZESTRZENNEJ MIAST NA PRZYKŁADZIE PRUSZKOWA

Dr inż. Ilona Małuszyńska, Dr inż. Marcin J. Małuszyński – *Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie*

Adres korespondencyjny:

Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska

Katedra Kształtowania Środowiska

ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa

e-mail: ilona_maluszynska@sggw.pl; marcin_maluszynski@sggw.pl

3

Inż. Magdalena W. Blicharska, Inż. Eliza M. Białczak – *Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie*

Adres korespondencyjny:

Międzywydziałowe Koło Naukowe Ekoinżynierii

Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska

ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa

e-mail: blicharska.magdalena@wp.pl; eliza.bialczak@wp.pl

ZARYS TREŚCI: W przestrzeni miasta zauważa się coraz większą potrzebę tworzenia zieleni miejskiej na terenach niezagospodarowanych i zdegradowanych, jak również rewitalizacji już istniejącej, która zaniedbana ulega degradacji i staje się obszarem kryzysowym. Tereny zieleni odgrywają kluczową rolę w każdym mieście i są jego nieodłącznym elementem. Zapewniają one przewietrzanie miasta, stanowią korytarze komunikacyjne dla ptaków wędrownych, zatrzymują wody opadowe, obniżają temperaturę powietrza. Ich obecność w przestrzeni miejskiej jest szczególnie ważna w kontekście zwiększającej się zabudowy. Dla mieszkańców miast są one również ważne, ponieważ stanowią miejsca spotkań i wypoczynku. W artykule przedstawiono propozycję rozwiązań rewitalizacyjnych dla obszarów zieleni miejskiej Pruszkowa na przykładzie Parku Potulickich.

SŁOWA KLUCZOWE: miejskie tereny zielone, polityka przestrzenna miasta, rewitalizacja, Pruszków.

THE IMPORTANCE OF URBAN GREEN AREAS IN THE CREATION OF SPATIAL CITY POLICIES ON THE EXAMPLE OF PRUSZKÓW CITY

ABSTRACT: In urban space, there is a growing need for urban greenery in undeveloped and degraded areas, as well as the need to revitalize already existing urban greenery, which has been neglected and has become a crisis area. Green areas play a key role in every city and are an integral part of every city. They provide aeration of the city, transport corridors for migratory birds, stop rainwater, reduce air temperature. Their presence in urban space is particularly important in the context of growing urban development. For urban residents they are equally important because they are meeting and resting places. The paper presents the proposal of revitalization solutions for urban green areas of the Pruszków on the example of Potulickich Park.

KEYWORDS: urban green areas, urban spatial policy, revitalization, Pruszków.

3.1. Wprowadzenie

Tereny zieleni miejskiej odgrywają kluczową rolę w każdym mieście i są jego nieodłącznym elementem (Jim 2013). Zapewniają one przewietrzanie miasta, stanowią korytarze komunikacyjne dla ptaków wędrownych, zatrzymują wody opadowe, obniżają temperaturę powietrza (De Sousa 2003; Zachariasz 2006; Giedych, Maksymiuk 2017). W wielu miastach znajdują się jednak tereny zieleni, które zaniedbane ulegają degradacji i stają się obszarem kryzysowym (Huseynov 2011). Degradacja przestrzeni publicznej powoduje zanikanie miejsc ważnych dla mieszkańców nie tylko ze względu na walory przyrodnicze, ale także służących spotkaniom, wypoczynkowi czy kształtowaniu relacji międzyludzkich. Dlatego też zdaniem R. Jaroszewskiej-Brudnickiej i R. Brudnickiego (2011), „odpowiednie wykorzystanie potencjału terenów zieleni może stanowić ważny element rewitalizacji przestrzeni publicznej miasta”.

Znaczącą rolę zieleni w przestrzeni współczesnego miasta oraz w kształtowaniu wizerunku miasta jego atrakcyjności mieszkaniowej, a nawet inwestycyjnej podkreśla H. Michniewicz-Ankiersztajn (2014). Autorka stwierdza, że zieleń umiejętnie wkomponowana „w przestrzeń mieszkaniową, przemysłową, komunikacyjną, nie tylko wpływa na polepszenie walorów estetycznych miejsca, ale również przyczynia się do poprawy standardów życia mieszkańców miasta, którzy na co dzień mają utrudniony kontakt ze środowiskiem przyrodniczym”. Może też być ona elementem wpływającym na podejmowanie decyzji o zamieszkaniu bądź opuszczeniu konkretnego miejsca przez człowieka.

Kompleksowe uwzględnienie walorów przyrodniczych rewitalizowanego terenu, jak również potrzeb społecznych i uwarunkowań ekonomicznych przekształcanego obszaru, pozwoli na ukształtowanie właściwej polityki przestrzennej gminy czy miasta i przyczyni się do jego rozwoju. Zgodnie z *Ustawą o planowaniu*

*i zagospodarowaniu przestrzennym*¹ „kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy, w tym uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego [...], należy do zadań własnych gminy”.

Tereny zieleni miejskiej analizowane w tym artykule to Park Potulickich znajdujący się w Pruszkowie pod Warszawą. Obecnie na terenie miasta Pruszkowa obowiązuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uchwalone Uchwałą Nr XXVIII/309/2000 Rady Miejskiej w Pruszkowie z dnia 16 listopada 2000 roku w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Pruszkowa.

W artykule przedstawiono propozycję rozwiązań rewitalizacyjnych dla obszarów zieleni miejskiej Pruszkowa na przykładzie Parku Potulickich.

3.2. Metody badań

Na podstawie materiałów uzyskanych z Urzędu Miasta Pruszków i informacji pozyskanych w trakcie konsultacji społecznych oraz wizji terenowej, autorzy przygotowali wstępną koncepcję rewitalizacji dla obszarów zieleni miejskiej Pruszkowa. Uczestnicy spaceru wypowiedzieli się bardzo pozytywnie o potrzebie realizacji zgłoszonego projektu obejmującego powstanie ścieżek rekreacyjnych w Parku Potulickich. Realizacja tego projektu, zdaniem respondentów, umożliwi wspólne spędzanie czasu i integrację mieszkańców w miejskiej przestrzeni publicznej.

W raporcie z konsultacji społecznych wydanym w 2017 roku, dotyczącym projektu Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Pruszkowa na lata 2016–2026 oraz projektu Uchwały w sprawie określenia zasad wyznaczenia składu oraz zasad działania Komitetu Rewitalizacji, wskazano na potrzebę zlecenia propozycji: opracowania kompleksowego planu rewitalizacji Parku Potulickich jako podworskiego parku na terenach miejskich, która ma być wykonana w najbliższym czasie.

Zaproponowane w artykule rozwiązania mogą być uwzględnione przez miasto albo stanowić materiał do dalszej dyskusji w zakresie zagospodarowania przestrzeni Parku Potulickich.

3.3. Charakterystyka obszaru objętego koncepcją rewitalizacji

Pruszków znajduje się w województwie mazowieckim, w powiecie Pruszkowskim, na Nizinie Środkowomazowieckiej, we wschodniej części Równiny Łowicko-Błońskiej (Kondracki 1988). Jest ono oddalone o 18 km od Warszawy, z którą jest powiązane infrastrukturalnie, gospodarczo i społecznie. Pruszków jest największym miastem powiatu pruszkowskiego, zajmuje powierzchnię 1918 ha.

¹ Dz.U., 2016, poz. 778.

Jest miastem poprzemysłowym (Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasto Pruszków na lata 2016–2019, z perspektywą do roku 2023). Liczba ludności zamieszkująca miasto w roku 2015 wynosiła 60547 mieszkańców² i wzrosła o 479 mieszkańców względem roku 2014 (tab. 1).

Tabela 1. Liczba ludności Pruszkowa w latach 2010–2015

Lata	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba ludności	58 083	58 494	59 025	59 570	60 068	60 547

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica> (dostęp: 05.07.2017).

Widoczny wzrost liczby mieszkańców miasta, obserwowany od roku 2010, spowodowany jest napływem ludności doceniającej niewielką odległość Pruszkowa od Warszawy oraz relatywnie niższe koszty utrzymania w stosunku do stolicy. Zmiana liczby ludności przyczynia się do podejmowania działań mających na celu podniesienie atrakcyjności miasta, w tym zwiększenie liczby obiektów usługowych, kulturalnych, oświatowych i rekreacyjnych. Wzrost liczby mieszkańców stwarza też potrzebę budowania coraz większej liczby mieszkań oraz domów. Spełnienie tego typu potrzeb w Pruszkowie nie jest łatwe, gdyż jest to miasto o gęstej zabudowie, w którym najwięcej powierzchni zajmują właśnie tereny zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej (Strategia Rozwoju Powiatu Pruszkowskiego na lata 2015–2025). Wysoki udział zabudowy w przestrzeni miejskiej powoduje wzrost zainteresowania obszarami, które niegdyś uznawano za peryferyjne, a przez to nieatrakcyjne i rzadko odwiedzane. Teraz cieszą się one rosnącym zainteresowaniem pod względem lokalizacji i dostępności usług podobnych do tych znajdujących się w centralnej części miasta (Bieńkowska, Korpetta 2015).

Dla mieszkańców Pruszkowa bardzo ważne jest życie kulturalne. Pozwala ono na utrzymanie więzi między ludźmi, a także na utożsamienie się z miejscem zamieszkania. Niestety, w Pruszkowie mało jest obiektów, w których mieszkańcy mogliby się spotkać właśnie w celach kulturalnych i społecznych. Jednocześnie ze społecznego, jak i środowiskowego punktu widzenia, bardzo ważna jest obecność terenów zieleni parkowej, która w Pruszkowie licząc, łącznie z ogródkami działkowymi, zajmuje bardzo niewielką część powierzchni obszaru miasta, bo jedynie 2%. Jest to bardzo niekorzystny układ, ponieważ jak podkreśla A. Chojecka (2014), tereny zieleni parkowej w mieście pełnią bardzo ważną rolę wypoczynkową, rekreacyjną i kulturową. Podobnie K. Rozmarynowska (2014) podkreśla, że ich niedostatek lub zły stan infrastrukturalny wpływa negatywnie na wizerunek całego miasta.

² <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica> (dostęp: 05.07.2017).

W każdym mieście dużym bądź małym, bardzo istotnym elementem jest zieleni oraz wielkość obszaru, jaki ona zajmuje. Nie zawsze udaje się zagospodarować duże tereny, przeznaczając je np. na cele parkowe. Przeważnie tereny te są ograniczane zabudową usługową czy też mieszkalną. Dla atrakcyjności miasta, zieleni nie musi istnieć wyłącznie w postaci parku. Zdaniem T. Bilińskiego (2009), zieleni może stanowić „niewielkie uzupełnienie funkcji zagospodarowywanego obszaru” albo „może pełnić jedną z ważniejszych funkcji ładu przestrzennego”. Jednakże przy realizacji procesu rewitalizacji, zdaniem autora sprawa zieleni jest pierwszoplanowa. Niezależnie od wielkości obszarów pokrytych zielenią, od małych fragmentów będących uzupełnieniem deptaków lub rond przez zieleni obecną w ciągu komunikacyjnym, po duże skwery oraz parki, zieleni powinna odgrywać znaczącą rolę w polityce przestrzennej miast.

Jak już wspomniano wcześniej, w Pruszkowie istniejące tereny zieleni miejskiej zajmują bardzo małą powierzchnię (ryc. 1), której nie ma możliwości powiększyć ze względu na gęstą zabudowę. Pogarszanie się stanu istniejącej zieleni wpływa niekorzystnie na mieszkańców oraz środowisko miasta, dlatego należy skupić się na terenach już istniejących i poprawie ich stanu włącznie z infrastrukturą techniczną.

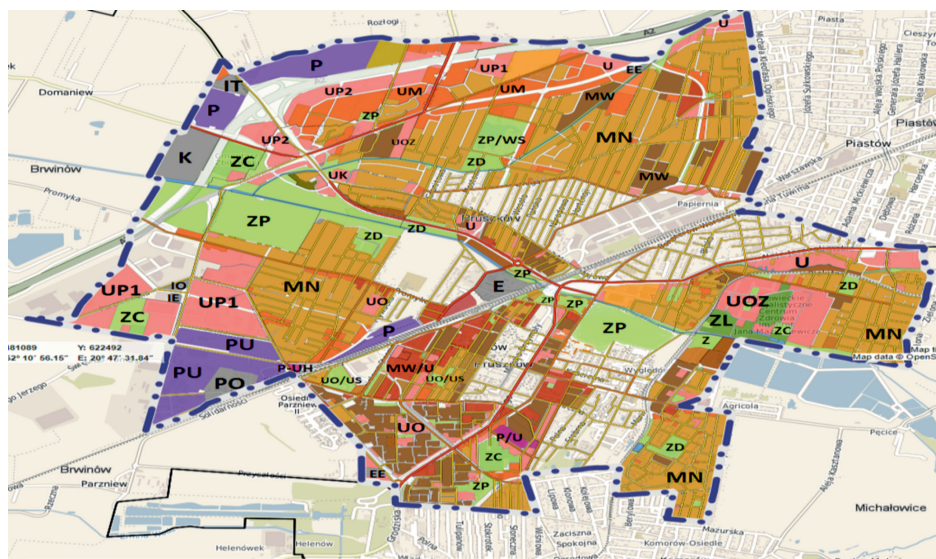
W Pruszkowie znajduje się sześć parków i są to:

- Park Potulickich,
- Park Anielin,
- Park Żwirowisko,
- Park Mazowsze,
- Park Kościuszki (Sokoła),
- Zespół Leśny na terenie szpitala psychiatrycznego w Tworkach.

Na terenie Pruszkowa zarejestrowano także 26 pomników przyrody. Władze Pruszkowa ograniczają do minimum wycinkę drzew i krzewów. Jest to sposób przeciwdziałania obecnej tendencji do zmniejszania się terenów zieleni w Pruszkowie (Lokalny Program Rewitalizacji miasta Pruszkowa 2005–2013 z perspektywą do 2015 roku – Aktualizacja 2012).

Tereny zieleni parkowej Pruszkowa to obszary wymagające opieki i ciągłych zabiegów pozwalających na utrzymanie dobrego stanu zarówno infrastruktury parkowej, jak i budowli historycznych oraz roślinności i zwierząt żyjących na terenie parków. Brak należytej opieki nad nimi może prowadzić do degradacji terenu, dla którego jedynym wyjściem gwarantującym poprawę jest opracowanie projektu i przeprowadzenie działań rewitalizacyjnych. Jednym z parków, dla którego, zdaniem autorów, niezbędne było opracowanie koncepcji rewitalizacji jest Park Potulickich.

Park Potulickich opisany w artykule to obszar leżący w centralnej części Pruszkowa, nad rzeką Utratą, pomiędzy linią Warszawskiej Kolei Dojazdowej a ulicą Bolesława Prusa. Powierzchnia obszaru Parku wynosi 23,25 ha, z czego układ

Legenda:

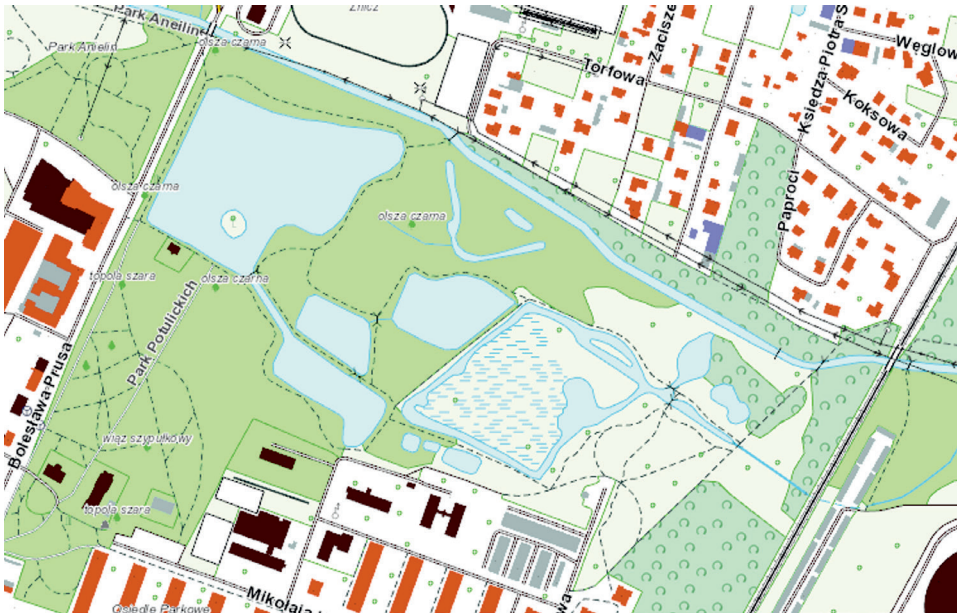
- P - Tereny obiektów produkcyjnych, składów i magazynów
- PU - Tereny zabudowy produkcyjnej i usługowej
- P/U - Tereny przemysłowo usługowe
- P-UH - Tereny przemysłowe i usługowo-handlowe
- K - Teren infrastruktury technicznej - oczyszczalnia ścieków
- IT - Obwód utrzymania autostrady
- EE - Tereny urządzeń elektroenergetycznych
- E - Elektroenergetyka
- IE - Tereny infrastruktury technicznej - elektroenergetyka
- IO - Teren infrastruktury technicznej - gospodarowanie odpadami
- PO - Tereny zabudowy produkcyjnej i gospodarowania odpadami
- ZC - Teren cmentarza
- ZP - Tereny zieleni urządzonej, parkowej i naturalnej
- ZP/WS - Tereny zieleni urządzonej parku miejskiego
- ZD - Tereny ogródków działkowych
- UO/US - Tereny usług oświaty i usług sportu
- Z - Tereny zieleni
- ZL - Tereny lasów
- UP1 - Tereny usług i obiektów produkcyjnych, składów i magazynów
- UP2 - Tereny usług i obiektów produkcyjnych
- U - Tereny zabudowy usługowej
- UOZ - Tereny usług ochrony zdrowia
- UK - Tereny usług kultury
- UO - Tereny usług oświaty
- MW - Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej
- MN - Tereny zabudowy jednorodzinnej
- UM - Tereny zabudowy usługowej i mieszkaniowej
- MW/U - Tereny zabudowy mieszkaniowej i wielorodzinnej

Ryc. 1. Zagospodarowanie terenów Pruszkowa w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://pruszkow.e-mapa.net/> (dostęp: 05.05.2017).

wodny zajmuje około 9 ha. Składa się on z czterech stawów, trzech zbiorników wodnych, systemu kanałów łączących poszczególne zbiorniki oraz rzeki Utraty (ryc. 2). Na tym terenie znajdują się także podmokłe zbiorowiska szuwarowo-turzycowe, które są naturalnym siedliskiem dla zwierząt. W parku rozlokowane

są liczne budki lęgowe dla ptaków oraz skrzynki dla nietoperzy, które są dla nich miejscem schronienia oraz kryjówką. Park Potulickich charakteryzuje się występowaniem unikatowych starych drzew, wśród których kilka to pomniki przyrody (Pawłat i in. 1998). Drzewa znajdujące się w parku to modrzew europejski, jesion wyniosły, wiąz szypułkowy, topola biała, topola szara, a także olsza czarna. W okolicach terenów podmokłych dominują brzozy, lipy, wiązy oraz jesiony³.

Ryc. 2. Stawy oraz zbiorniki wodne w Parku Potulickich w Pruszkowie

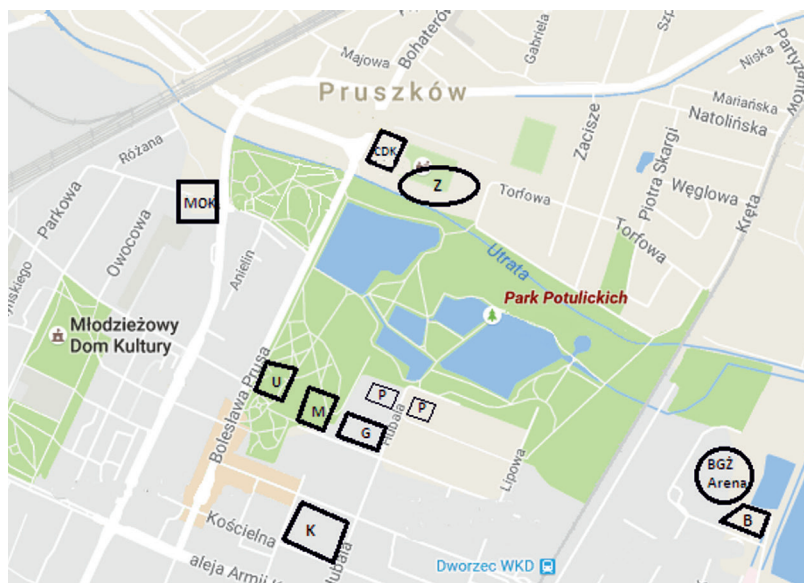
Źródło: <http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/> (dostęp: 05.05.2017).

Park Potulickich jest najbardziej znanym obiektem na terenie Pruszkowa znajdującym się w centralnej części miasta, często odwiedzanym przez mieszkańców, ale nie zawsze w celach rekreacyjnych. Wokół Parku Potulickich znajduje się wiele ważnych obiektów, do których najłatwiej i najszybciej przedostać się alejkami parkowymi. Teren Parku położony jest między linią Warszawskiej Kolei Dojazdowej a linią kolejową Warszawa–Łódź i stacją PKP Pruszków. Umożliwia to łatwy i szybki dostęp do zieleni parkowej nie tylko mieszkańców Pruszkowa, ale także społeczności z okolicznych miejscowości.

Do najważniejszych obiektów znajdujących się w najbliższym sąsiedztwie Parku Potulickich należą obiekty sportowe, takie jak Basen „KAPRY” oraz Tor Kolarski BGŻ Arena i Stadion Znicz. Kolejnymi ważnymi instytucjami są Urząd

³ <http://www.pruszkow.pl/dla-mieszkancow/wydzial-ochrony-srodowiska/ochrona-przyrody/walory-przyrodnicze-miasta> (dostęp: 05.05.2017).

Stanu Cywilnego, mieszczący się w budynku na terenie parku od strony ulicy Bolesława Prusa, a także przedszkola znajdujące się tuż przy parku oraz gimnazjum. Wokół Parku rozlokowane są także obiekty kulturalne, jak Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego (ryc. 3).

Legenda:

- CDK** - Centrum Dziedzictwa Kulturowego
- Z** - Stadion Znicz
- U** - Urząd Stanu Cywilnego (Pałac Ślubów)
- M** - Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego
- G** - Gimnazjum nr 4 im. Jana Pawła II
- MOK** - Miejski Ośrodek Kultury
- P** - Przedszkole
- K** - Kościół św. Kazimierza
- BGŻ** - Tor kolarski
- B** - Basen "KAPRY"

Ryc. 3. Położenie obiektów wokół Parku Potulickich

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://www.google.pl/maps/> (dostęp: 05.07.2017).

W 2016 roku ze względu na wejście w życie *Ustawy o rewitalizacji*, która określa, iż rewitalizacja dotyczy działań wynikających z gminnego programu rewitalizacji (Dz.U., 2015, poz. 1777), w Pruszkowie podjęto działania mające na celu utworzenie Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Pruszkowa na lata 2016–2026 (GPR).

Informacja o planowanym projekcie GPR pojawiła się na stronach internetowych miasta wraz z obwieszczeniem o konsultacjach społecznych. Zostały przeprowadzone konsultacje z urzędnikami, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi oraz mieszkańcami miasta. Społeczność mogła zgłaszać pomysły oraz uwagi dotyczące projektu Gminnego Programu Rewitalizacji. Utworzono ankietę specjalnie na potrzeby Gminnego Programu Rewitalizacji, w której zawarte były pytania dotyczące koncepcji, planów oraz obszarów, które powinny zostać uwzględnione w projekcie⁴.

Teren miasta Pruszkowa został podzielony na 28 podobszarów. Zostały one poddane diagnozom społecznym, przestrzenno-funkcjonalnym oraz infrastruktury technicznej. Dla każdej diagnozy określone zostały wskaźniki, takie jak bezrobocie, edukacja, ubóstwo, przemoc, dostępność zielonej i wypoczynkowej przestrzeni publicznej czy dostępność miejskiej infrastruktury. Po przeanalizowaniu wszystkich wyników wybrano cztery obszary objęte Gminnym Programem Rewitalizacji zatwierdzone Uchwałą Nr XXII.250.216 Rady Miejskiej w Pruszkowie z dnia 29 września 2016 roku w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Pruszków. W projekcie został uwzględniony Park Potulickich. Przy wyborze tego obszaru zadecydowały wskaźniki, takie jak bezrobocie, ubóstwo, liczba obiektów oświatowych i kulturowych, tereny zieleni i wypoczynkowe oraz przestępczość. Park został zaklasyfikowany do obszaru B. Zaplanowano utworzenie w nim rekreacyjnych ścieżek tematycznych.

3.4. Własna propozycja zagospodarowania Parku Potulickich

Niewątpliwie teren Parku Potulickich jest miejscem wyjątkowym pod względem historycznym, kulturalnym, wypoczynkowym oraz przyrodniczym. Głównym problemem na tym obszarze jest zdaniem mieszkańców spadek atrakcyjności miejsca w wyniku zaniedbań, a nawet zapomnienia o konieczności ciągłej dbałości o infrastrukturę, jak i opieki nad florą i fauną parkową. Problem ten został zgłoszony przez mieszkańców w ankietach wypełnianych w trakcie konsultacji społecznych. Dzięki głosom mieszkańców obszar parku został uwzględniony w Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Pruszkowa na lata 2016–2026.

Zdaniem autorów uwzględnienie Parku Potulickich w programie rewitalizacji oraz zaplanowanie rekreacyjnych ścieżek tematycznych na jego obrzeżach jest krokiem w dobrym kierunku, jednakże położenie parku, jak również walory przyrodnicze, historyczne czy kulturowe wymagają większego zaangażowania sił i środków w poprawę jego stanu. Działania planowane do realizacji na tym terenie powinny zawierać większą ilość propozycji tak, aby mogły one sprostać wymaganiom mieszkańców.

⁴ <http://www.pruszkow.pl/urząd/informacje-ue/aktualnosci/gminny-program-rewitalizacji-obwieszczenie> (dostęp: 05.05.2017).

Zdaniem autorów w celu zwiększenia atrakcyjności parku dla wszystkich mieszkańców Pruszkowa bez względu na ich wiek, należy zaproponować działania łączące edukację, kulturę i rekreację. Mieszkańcy powinni mieć możliwość odpoczynku w parku, ale także poznać historię tego terenu, rośliny porastające obszar parku czy zamieszkujące tu zwierzęta. Przy projekcie uwzględniającym wszystkie te aspekty każdy znajdzie dla siebie coś odpowiedniego, a park stanie się miejscem tętniącym życiem, a nie skrótem do pociągu czy urzędu lub szkoły (ryc. 4).

Legenda:

1 - Strefa do rekreacji wodnej	6 - Boisko do siatkówki plażowej
2 - Przystań z pomostem	7 - Boiska do badmintonu
3 - Strefa dla wędkarzy	8 - Strefa do wypoczynku
4 - Toalety	9 - Ogródek edukacyjny
5 - Plac zabaw	

Ryc. 4. Własna propozycja zagospodarowania terenu Parku Potulickich w Pruszkowie

Źródło: opracowanie własne.

W zaproponowanym projekcie przewiduje się modernizację istniejących alejek parkowych z uwzględnieniem możliwości korzystania z nich przez osoby z wózkami i na wózkach. Ułatwienie komunikacji między obiektami znajdującymi się na obrzeżach parku zapewnią nowe alejki wybudowane w miejscach najczęściej uczęszczanych. Tam, gdzie obecnie znajdują się „przedepsta” powinny powstać nowe alejki z wydzielonym pasem dla rowerzystów tak, aby mogli

oni swobodnie poruszać się po terenie parku. Dzięki temu zostaną połączone m.in. obiekty sportowe znajdujące się wokół Parku Potulickich.

W celu rozszerzenia funkcji edukacyjnej parku, biorąc pod uwagę okoliczne szkoły oraz przedszkola, autorzy proponują utworzenie ścieżek edukacyjno-tematycznych nie tylko na obrzeżach parku tak, jak to jest przewidziane w GPR, ale również wewnątrz parku. Jedną z proponowanych ścieżek to ścieżka historyczna „Poznaj historię Parku Potulickich”. Jak podaje A. Stasiak (2011), odwiedzanie miejsc historycznych przez ludzi pobudza ich wyobraźnię, przypominając obrazy zapamiętane z książek bądź filmów ilustrujące sceny z dawnych czasów. Autor podkreśla, że współcześnie dominuje typ zwiedzania interaktywnego w połączeniu z nauką. Zwiedzający powinien być nie tylko widzem, ale także aktywnym uczestnikiem. Dlatego autorzy proponują, aby przy wydatnym udziale mieszkańców stworzyć aplikację mobilną – przewodnik po Parku, który byłby dostępny dla zainteresowanych, np. w Centrum Dziedzictwa Kulturowego lub Urzędzie Stanu Cywilnego zlokalizowanych w niedalekiej odległości od analizowanego terenu. Jednocześnie na bazie przewodnika można prowadzić grę miejską, która pozwoli na aktywne uczestnictwo w niej wielu osobom, zainteresowanym wspólnym odkrywaniem atrakcji tego interesującego, choć nieco zaniedbanego obszaru.

Drugą ścieżką edukacyjno-tematyczną proponowaną do realizacji jest „Świat przyrody w Parku Potulickich”. Dzięki specjalnie oznaczonym alejkom będzie można rozpoznawać rośliny oraz zwierzęta. Umieszczone zostaną tablice informacyjne, na jakie cenne rośliny należy zwrócić uwagę. Dzięki temu dorośli, jak i najmłodsi zauważą walory przyrodnicze Parku Potulickich do tej pory rzadko doceniane.

Większą dostępność miejsca będzie można uzyskać dzięki naprawie istniejącego oświetlenia w parku oraz zamontowaniu nowych latarni, w miejscach które wskażą mieszkańcy podczas konsultacji projektu w terenie. Ze względu na duży obszar parku i ilość ścieżek koniecznych do oświetlenia, autorzy sugerują całkowitą bądź częściową zamianę latarni na solarne, aby ograniczyć zużycie prądu. Instalacja monitoringu na całym terenie parku spowoduje, że będzie on bezpieczniejszy dla użytkowników oraz uchroni go przed niszczeniem jego elementów. Istotne jest także zwiększenie liczby ławek oraz konserwacja tych już istniejących. W Parku Potulickich bardzo dużo osób chodzi na spacerzy zabierając psy. W tym celu umieszczone zostaną specjalne kosze oraz ogólnodostępne podajniki z papierowymi torebkami na psie odchody.

Jak wspomniano wcześniej, Park Potulickich to miejsce o dużych walorach przyrodniczych, dlatego główny nacisk będzie położony na zabiegi pielęgnacyjne obecnie znajdujących się tu drzew i krzewów. Zaplanowane zostały również nasadzenia nowych drzew, aby wzbogacić różnorodność drzewostanu parku. Chcąc zwiększyć atrakcyjność opisywanego obszaru, można zaproponować mieszkańcom wspólne akcje sadzenia drzew połączone np. z piknikiem rodzinnym.

Układ wodny Parku to jego istotny element, dlatego w koncepcji zostały uwzględnione prace modernizacyjne, które będą polegały na oczyszczeniu stawów z gałęzi, liści oraz śmieci, a także odmuleniu dna. To samo będzie dotyczyło przepustów oraz rowów łączących cały układ wodny tak, aby woda mogła swobodnie przepływać, nie tworząc niepotrzebnych zastoi. Dzięki temu poprawi się zdolność wód do samooczyszczania. Wprowadzona zostanie także roślinność strefy wodnej w celu utworzenia nowych mikrosiedlisk.

Na bazie istniejących zbiorników wodnych można również zorganizować obiekty rekreacyjne. Na głównym stawie zostanie wybudowana przystań z budynkiem wypożyczalni kajaków i rowerów wodnych oraz nowy, dłuższy pomost na miejscu już istniejącego. W pewnej odległości od głównego zbiornika powstanie strefa dla wędkarzy, gdzie w dalszej przyszłości mogą zostać wybudowane małe pomosty, na których wędkarze będą łowili ryby.

W trosce o rozwój i utrzymanie kultury fizycznej mieszkańców z jednoczesnym zachowaniem odrębności świata przyrody, w parku zaplanowano boisko do siatkówki plażowej, boisko do badmintona, plac zabaw dla dzieci, a także strefę do wypoczynku z pergolami, stołami oraz ławkami.

Dbając o edukację i uwzględniając bliską lokalizację szkół i przedszkoli, zaprojektowano również ogródek edukacyjny, którego ostateczny wygląd mógłby być owocem konkursu, do którego miasto mogłoby zaprosić okoliczne placówki edukacyjne.

3.5. Wnioski

Rewitalizacja jest procesem niezbędnym w dzisiejszych czasach w celu poprawy stanu środowiska oraz jakości życia ludzi. W przestrzeni miasta zauważa się coraz większą potrzebę do tworzenia nowych i modernizacji istniejących terenów zieleni miejskiej. Ze względu na gęstą zabudowę miast coraz chętniej zwraca się uwagę w kierunku terenów niezagospodarowanych i zdegradowanych, które można przeznaczyć pod zielenią miejską.

Potrzeba zmian w zakresie zagospodarowania terenów zieleni w Pruszkowie została zapisana w Lokalnym Programie Rewitalizacji miasta Pruszkowa 2005–2013 z perspektywą do 2015 roku. Na kolejne lata 2016–2026 w Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Pruszkowa przewidziano dalsze prace dotyczące zieleni miejskiej, obejmujące działania z zakresu rewitalizacji.

Tereny zieleni znajdujące się w granicach Pruszkowa stanowiące 2% jego powierzchni, ze względu na gęstą zabudowę miasta wymagają szczególnej troski i uwagi. Połączenie działań pielęgnacyjnych z rewitalizacją uwzględniającą zarówno niezaprzeczalne walory obszaru, jak i postulaty okolicznych mieszkańców może przynieść efekty w postaci wzrostu atrakcyjności terenu i bezpieczeństwa użytkowników.

Analizowany teren – Park Potulickich ze względu na brak odpowiedniej infrastruktury technicznej i przestarzały układ wodny oraz roślinność wymagającą zabiegów pielęgnacyjnych jest obecnie miejscem mało atrakcyjnym i niezbyt bezpiecznym. Ze względu na walory parku i przekonanie o konieczności istnienia miejsc przeznaczonych do edukacji, wypoczynku czy rekreacji, autorzy przedstawili wstępną koncepcję poprawy stanu zagospodarowania tego obszaru.

Zaproponowane rozwiązania dla Parku Potulickich są próbą odpowiedzi na postulaty mieszkańców, których nawet częściowe spełnienie pozwoli na zwiększenie bezpieczeństwa terenu i wzrost jego atrakcyjności. Autorzy zdają sobie sprawę, że przedstawiona koncepcja jest wstępna i wymaga dopracowania, co powinno nastąpić po kolejnych konsultacjach z mieszkańcami Pruszkowa. Przygotowując te propozycje, autorzy nie chcieli w żaden sposób umniejszyć wartości dotychczas prowadzonych prac, a jedynie wskazać na ogromny nie zawsze odkryty potencjał parku i wspomóc proces przywracania świetności temu obszarowi. Autorzy liczą, że włączenie się mieszkańców w proces rewitalizacji przyczyni się do wzrostu świadomości i poczucia tożsamości z miejscem zamieszkania.

Literatura

- Bieńkowska M., Korpetta D., 2015, *Rozlewanie się zabudowy a planowanie przestrzenne w strefie podmiejskiej miasta Płocka*, „Acta Scientiarum Polonorum. Administratio Locorum”, 14(1): 7–28.
- Biliński T., 2009, *Renowacja i rewitalizacja obszarów niezabudowanych*, „Przegląd Budowlany”, 10: 42–47.
- Chojcecka A., 2014, *Znaczenie terenów zielonych w przestrzeni publicznej oraz ich wpływ na jakość życia miejskiego*, „Rynek – Społeczeństwo – Kultura”, 1(9): 48–54.
- De Sousa C., 2003, *Turning brownfields into green space in the City of Toronto*, „Landscape and Urban Planning”, 62: 181–198.
- Giedych R., Maksymiuk G., 2017, *Specific features of parks and their impact on regulation and cultural ecosystem services provision in Warsaw, Poland*, „Sustainability”, 9(5), art. 792: 1–18.
- Huseynov E., 2011, *Planning of sustainable cities in view of green architecture*, „Procedia Engineering”, 21: 534–542.
- Jaroszewska-Brudnicka R., Brudnicki R., 2011, *Obszary przyrodniczo cenne jako element przestrzeni publicznej miasta*, „Studia i Materiały CEPL w Rogowie”, 13(3/28): 213–218.
- Jim C.Y., 2013, *Sustainable urban greening strategies for compact cities in developing and developed economies*, „Urban Ecosystems”, 16(4): 741–761.
- Kondracki J., 1988, *Geografia fizyczna Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Michniewicz-Ankiersztajn H., 2014, *Rola zieleni w kształtowaniu przestrzeni miast europejskich w kontekście jakości życia ich mieszkańców*, „Journal of Health Sciences”, 4(13): 130–140.
- Pawłat H., Pawłat A., Szeniawski M., Trzopek W., Wiśniewski S., 1998, *Rewaloryzacja układu wodnego Parku Potulickich w Pruszkowie*, „Przegląd Naukowy Wydziału Medycyny i Inżynierii Środowiska”, 16: 148–155.

- Rozmarynowska K., 2014, *Zapomniane, zaniebane, znikające zabytkowe miejskie ogrody*, „Czasopismo Techniczne Architektura”, A-5: 35–46.
- Stasiak A., 2011, *Współczesna przestrzeń turystyczna*, [w]: M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (red.), *Przestrzeń turystyczna czynniki, różnorodność, zmiany*, Warszawa: 39–50.
- Zachariasz A., 2006, *Zieleń jako współczesny czynnik miastotwórczy ze szczególnym uwzględnieniem roli parków publicznych*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków.

Akty prawne

- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 13 maja 2016 roku w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz.U., 2016, poz. 778).
- Ustawa z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji* (Dz.U., 2015, poz. 1777).
- Ustawa z dnia 13 maja 2016 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz.U., 2016, poz. 778).

Opracowania planistyczne

- Lokalny Program Rewitalizacji miasta Pruszkowa 2005–2013 z perspektywą do 2015 roku – Aktualizacja 2012.
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasto Pruszków na lata 2016–2019, z perspektywą do roku 2023.
- Strategia Rozwoju Powiatu Pruszkowskiego na lata 2015–2025.
- Uchwała Nr XXVIII/309/2000 Rady Miejskiej w Pruszkowie z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Pruszkowa.
- Uchwała Nr XXII.250.216 Rady Miejskiej w Pruszkowie z dnia 29 września 2016 r. w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji miasta Pruszków – Gminny Program Rewitalizacji Miasta Pruszkowa na lata 2016–2026.

Źródła internetowe

- <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica> (dostęp: 05.07.2017).
- <http://mapy.geoportal.gov.pl/imap/> (dostęp: 05.05.2017).
- <http://pruszkow.e-mapa.net/> (dostęp: 05.05.2017).
- <https://www.google.pl/maps/> (dostęp: 05.07.2017).
- <http://www.pruszkow.pl/dla-mieszkanow/wydzial-ochrony-srodowiska/ochrona-przyrody/walory-przyrodnicze-miasta> (dostęp: 05.05.2017).
- <http://www.pruszkow.pl/urząd/informacje-ue/aktualnosci/gminny-program-rewitalizacji-obwieszczenie> (dostęp: 05.05.2017).
- www.pruszkow.sr.gov.pl (dostęp: 05.05.2017).
- http://www.pruszkow.pl/_data/assets/pdf_file/0006/28167/raport-konsultacje-rewitalizacja.pdf (dostęp: 05.05.2017).

Historia artykułu

Data wpływu: 31 sierpnia 2017

Data akceptacji: 2 lutego 2018